

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛАВІ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА НАН УКРАЇНИ
ПІВДЕННО-СХІДНИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ У ПЕРЕМИШЛІ
ЦЕНТР СХІДНОСВРОПЕЙСЬКИХ НАУКОВИХ СТУДІЙ

**НАУКА І ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ
В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Том II

**За редакцією:
*Василь Льницький, Микола Галів***

Київ – Дрогобич – Львів – Запоріжжя – Переяслав – Ужгород – Перемишль

УДК 001+37](477)«364»(08)
ББК 74.04я43
Н 34

Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: виклики та завдання в контексті національної безпеки. Том II / [Ред.: В. Ільницький, М. Галів]. Київ – Дрогобич – Львів – Переяслав – Ужгород – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2024. 282 с.

ISBN 978-617-554-241-5

Видання містить матеріали, що лягли в основу доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: виклики та завдання в контексті національної безпеки». Молоді та досвідчені науковці висвітлюють актуальні питання в галузях історичних, філологічних, педагогічних, мистецтвознавчих, суспільних, природничих наук та здоров'я людини. Матеріали стануть корисними для широкої наукової громадськості, викладачів, аспірантів, студентів, вчителів.

УДК 001+37](477)«364»(08)
ББК 74.04я43

Редакційна колегія:

д-р пед. н., проф. **М. Галів**; д-р філол. н., проф. **І. Зимомря**; канд. філол. н., доц. **І. Дмитрів** (відповідальний секретар); д-р іст. н., проф. **В. Ільницький**; д-р іст. н., проф. **Ю. Каганов**; д-р іст. н., проф. **В. Качмар**; д-р іст. н., проф. **В. Коцур**; д-р іст. н., проф. **І. Соляр**; д-р іст. н., проф. **С. Степень**.

Рецензенти:

д-р іст. н., проф. Віталій Тельвак
д-р педагогічних наук, проф. Олена Невмержицька

© Автори, 2024
© В. Ільницький, 2024
М. Галів, 2024
© Гельветика, 2024

ЗМІСТ
ІСТОРИЧНІ НАУКИ. ФІЛОЛОГІЯ

Арістова А. «Велика українська енциклопедія»: енциклопедистика на інформаційному фронті.....	8
Біла С. Наративне відеоінтерв'ю як інструмент для вивчення теми «російсько-українська війна» у закладах середньої, передвищої та вищої освіти	12
Білокопитова М. Дослідження випадків використання <i>will</i> в умовних реченнях першого типу в <i>if-clause</i>	18
Білокопитова М. Функціональний аналіз та випадки використання часу Future in the Past в англійській мові.....	21
Бойчук А., Ніколасв С. Оборона Маріуполя (березень – травень 2022 р.) у висвітленні польського інформаційно-аналітичного порталу Defence24.....	25
Веденєєв Д. Інституалізація воєнно-історичного дослідження російсько-української війни (у Збройних Силах України).....	29
Галик В. «Встане славна мати Україна, щаслива і вільна, від Кубані аж до Сяну-річки одна, нероздільна»: Іван Франко про майбуття України.....	33
Галів М. Роль освіти у післявоєнній відбудові Республіки Корея (друга половина ХХ ст.): уроки для України.....	40
Галів М., Ільницька Н. Проблеми і перспективи розвитку освіти у Республіці Хорватія.....	45
Галів М., Карпенко О. Геноцидний характер викрадення українських дітей російськими окупантами: за матеріалами ЗМІ (2022–2024).....	49
Глібіщук М. Селянознавчі студії як важливий напрям вивчення історії України у роки першої світової війни і революції (1914–1921).....	54
Гриник Л. Інформування українців про початок повномасштабного вторгнення (на основі матеріалів інтернет-видання «Української правди»).....	57
Гриник Л. Програмові ідеї ОУН щодо виховання молоді у другій половині 40-х рр. ХХ століття.....	61
Гриценко Г., Яцула Є.-П. Українсько-британські відносини в культурно-історичному контексті (2022–2023).....	65

Дворянин П. Правове становище внутрішньо переміщених осіб у висвітленні українських ЗМІ (2014–2022).....	69
Льницький В., Галалай Ю. Сучасна російсько-українська війна на шпальтах «The British Army Review» (2022–2024).....	73
Зінкевич Я., Коцур Л. Політика увічнення пам'яті загиблих воїнів-медиків під час російсько-української війни 2014–2022 рр.	80
Калінічева Г. Українські архіви та архівна наука в умовах російсько-української війни	85
Каліщук О. «Мазепинці», «петлюрівці», «бандерівці» як маркери гібридної війни Росії	90
Корновенко Л. Корновенко С. Мовна політика в Україні: історичні уроки довоєнного часу (1991–2014 рр.).....	93
Костюк П. Між навчанням і безпекою: право на освіту в умовах війни та виклики для приватної школи.....	97
Лупак М. Академічна співпраця українських науковців з інституціями Сполученого Королівства як фактор протидії російській дезінформації під час російсько-української війни.....	102
Мазурчак Л. Медична опіка в лавах Української Повстанської Армії: досвід Українського Червоного Хреста (1943–1945).....	105
Марченко Я. Мілітаризація освіти в тимчасово окупованому Росією Кримському півострові (2014–2023).....	109
Медвідь О. Іноземні військові формування в складі Збройних сил України в російсько-українській війні.....	112
Мельник Н. Студентство та шахи: відродження шахових традицій у Львівському університеті під час повномасштабної російсько-української війни (2022–2024).....	115
Мрака І. Історичні знання в освітньо-виховній роботі армії II Речі Посполитої (1921–1939).....	119
Муравський О., Шолота К. Тимчасове переміщення закладів вищої освіти у роки російсько-української війни.....	124
Попп Р. Світові акції всесвітнього конгресу українців у підтримці України у боротьбі проти російської агресії.....	128
Пуйда Р. Руїнування окупантами освітньої інфраструктури в Україні у роки повномасштабного вторгнення.....	132
Ситник О., Зубкович О. Переосмислення витоків російсько-української війни на початку ХХІ століття.....	135

Торczyk W. Walka systemów politycznych w Starożytnej Grecji w wizji Ksenofonta Ateńczyków.....	139
Улько С. Книга як соціокультурний феномен.....	142
Фесан В. Актуальність віртуальних (цифрових) музеїв під час війни.....	144

ПЕДАГОГІКА. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА

Беньковська Н. Проблемні питання мовної підготовки у вищих військових навчальних закладах України.....	147
Гілевич І. Розуміння природи радянської пропаганди в школах УРСР 1930–1980-х років як важливий елемент підготовки студентів-істориків в умовах гібридної війни з російською федерацією.....	149
Доброносова Ю. Ціннісні та методологічні орієнтири викладання етичних дисциплін здобувачам ступеня бакалавра.....	152
Нанівський Р. Погляди Омеляна Вишневецького на українську педагогіку як чинник протистояння російській експансії на початку ХХІ ст.	156
Сіромський Р. Початок «холодної війни» у шкільних підручниках із всесвітньої історії: старі наративи та нові підходи.....	159
Станкевич А. Виклики до освітньо-педагогічного процесу під час військових дій в Україні.....	162
Столяренко Ол., Столяренко Ок. Актуальність компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів.....	165
Шелестак Л. Освіта під час війни: збереження історії та пам'яті учасників конфлікту через освітні програми.....	169
Щоголев Я. Еволюція інформаційної грамотності: використання штучного інтелекту для розширення можливостей здобувачів закладів вищої освіти.....	173

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ. ЕКОЛОГІЯ ТА ОХОРОНА. ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Литвин В. Новий тип агрохімікатів на основі наночастинок міді для використання в сільському господарстві у военний та післявоєнний період	176
--	-----

Слободяник В. Безпека та розвиток природного середовища в умовах російсько-української війни	179
Соловей Б. Аналіз методів оцінки рівня ризику аварії при експлуатації баштового крану в умовах вибухових хвиль	182
Черненко О., Вовк Н. Реабілітація учасників бойових дій: медико – психологічні основи збереження здоров'я	185

СУСПІЛЬНІ НАУКИ

Березанська І., Лященко Ю., Зленко Я. Роль інформаційних технологій в організації документо-інформаційних комунікацій.....	189
Вовк Н., Боровик О. Правове регулювання забезпечення безпеки цивільного населення України в умовах воєнного стану	192
Вовк Н., Деркач А. Україна у досягненнях гендерної рівності в умовах воєнного стану	196
Вовк Н., Кобилка Є. Наслідки довготривалого стресу серед цивільного населення в умовах воєнного часу	201
Гончарук С., Корсак Р., Годя І. Специфіка використання устаткування у готельно-ресторанних комплексах історико-військової тематики.....	205
Гуштан Т. Військовий туризм як один із стратегічних напрямків для розвитку готельно-ресторанного сектору: можливості та виклики.....	210
Гуштан Т., Корсак Р. Роль державних ініціатив на відновлення готельно-ресторанної та туристичної сфери в повоєнний період.....	216
Гуштан Т., Корсак Р. Роль VR та AR – технологій для розвитку воєнно-патріотичного туризму та готельно-ресторанного бізнесу.....	221
Даниш Ю., Корсак Р. Проблеми залучення готельно-ресторанної інфраструктури у військово-подієві заходи.....	226
Ільницький В., Корсак Р. Відпочинок у вогні: використання готельно-ресторанних послуг у військово-історичному туризмі.....	231
Калакура О. Етнополітичні дослідження в системі наукового осмислення уроків війни Російської Федерації проти України.....	235

Корсак Р. Готельно-ресторанна освіта: використання європейського досвіду у навчальних програмах України.....	239
Корсак Р., Годя І. Вимоги до сучасного устаткування у готельно-ресторанних комплексах.....	243
Корсак Р., Гуштан Т. Аналіз організації готельно-ресторанної освіти в Чеській Республіці: можливості та перспективи для впровадження в Україні.....	247
Плужник О., Мірошніченко Д., Дрок П. Переваги та недоліки використання відкритих хмар в освіті.....	251
Сакаль Т., Корсак Р. Проблеми підготовки спеціалістів у готельно-ресторанному секторі України.....	255
Самойленко К. Чотирифазна модель розвитку гендерної ідентичності жінок у збройних силах.....	259
Фігурний Ю., Шакурова О. Наука і освіта України в умовах повномасштабної російської агресії: роль Науково-дослідного інституту українознавства у впровадженні національно-патріотичного виховання української молоді в освітній та гуманітарний простір.....	262
Храбан Т. Концепції героя та героїзму в період російсько-української війни.....	266
Шинкарик Ю., Безсмертна Н. Роль Міжнародного щорічного літературно-мистецького конкурсу есе серед учнів 1-4, 5-8, 9-11 класів на теми: «Воїн ЗСУ. Хто він?», «Образ сучасного українського воїна» у формуванні державної мовної політики України в галузі освіти.....	270
Відомості про авторів.....	274

Ігор ГІЛЕВИЧ
(Львів, Україна)

**РОЗУМІННЯ ПРИРОДИ РАДЯНСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ
В ШКОЛАХ УРСР 1930–1980-х рр. ЯК ВАЖЛИВИЙ
ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІСТОРИКІВ
В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ
З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ**

Сучасна активна фаза російсько-української війни та значно триваліша за неї гібридна війна, яку російська федерація веде проти України як держави та українців як нації, ставить численні виклики перед нашою системою освіти. Зокрема науковцям та педагогам потрібно глибше аналізувати виховні практики в Радянському Союзі та ту роль, яку в них тоталітарний режим відводив пропаганді. На жаль, українська освіта, наука та громадськість до 2014 р. на цьому поприщі робила дуже мало, чим полегшувала шлях для активного просування вже сучасної путінської пропаганди [2].

У рамках курсу «Українська етнопедагогіка», який читається у Львівському національному університеті імені Івана Франка студентам першого курсу бакалаврської програми спеціальності «014.03 Середня освіта. Історія», на низці лекційних та семінарських занять піднімається проблематика, що пов'язана з глибшим аналізом радянської пропаганди в школах та її порівняння з сучасною путінською пропагандою, позаяк студенти (майбутні вчителі) повинні добре розуміти основні шляхи, засоби, інструменти, завдання радянських виховних практик, і, що найголовніше, її згубні наслідки у коротко- і довгостроковій перспективі.

Проводиться порівняння ідей, які прививала традиційна українська народна педагогіка, з тими ідеями, які вже пропагувала радянська школа. На конкретних прикладах вказується на дисонанс між тим, що дітям вдома говорили батьки, бабусі, дідусі, і тим, що вони чули в школі від вчителів. Як це впливало на формуванні свідомості молодих людей.

Особлива увага звертається на специфіку антирелігійної пропаганди серед школярів, використання плакатів, мультфільмів, фільмів. Студентами пропонується аналізувати окремі радянські та сучасні російські мультфільми та фільми на предмет наявних у

них пропагандистських символів та сюжетів, що розраховані передовсім на дітей та молодь.

Вказується, що значної деформації зазнав народний ідеал виховання, позаяк радянський тоталітарний режим намагався штучно прищепити народній освіті ідеал борця за побудову нового суспільства – соціалізму і комунізму [1]. Для цього використовували міфологізовані образи школярів чи підлітків (одним із найвідоміших був Павлик Морозов). Про них писали книги, знімали фільми, на їхню честь встановлювали численні пам'ятники на шкільних подвір'ях. На його прикладі таких міфологізованих персонажів дітям вбивали в голови, що вони повинні ставити ідеї та інтереси партії та радянської держави вище від всього, у тому числі й власних національних інтересів. А в боротьбі з ворогами режиму радянські діти не повинні жаліти навіть власних родичів, тому доноси на них у відповідні органи сприймалися як норма.

Кілька поколінь української молоді виховували на різного роду як юні «чапаєвці», «щорсівці», «корчагінці». Ці ідеали відігравали велику роль у їхньому військово-патріотичному вихованні, моральному становленні молодих українців. Привиті таким чином ідеали, які різко контрастували з традиціями української виховної традиції, зазвичай сприяли втраті національної ідентичності та подальшій русифікації. На жаль, наслідки прищеплення цих ідеалів не вдалося подолати й досі.

В сучасному суспільстві потрібно піднімати питання про негативні наслідки піонерської системи виховання молоді, проводити спеціальні дослідження, позаяк без цього не можна скласти повне уявлення про всю сутність радянської тоталітарної системи. В окремих колишніх радянських республіках комплексні дослідження у цьому напрямі проводяться фахівцями різних сфер. Наприклад, ще в січні 2020 р. сейм Латвії прийнятий документ, в якому чітко визнав «репресивний дегенеративний» характер радянської системи освіти та виховання, через що людина, дитинством якої було в період «окупації», частково рівняється на дітей інвалідів. Відзначимо, що на окупованих росією від 2014–2015 рр. територіях України бачимо численні факти повернення до засобів пропаганди серед школярів, які широко використовувала й радянська влада, передусім відновлення псевдопіонерських організацій.

Учнівська молодь була однією з основних груп населення, на яку був розрахований створений у брежнівські часи культ перемо-

ги у т.зв. великій вітчизняній війні (зараз на його окреслення використовують ще термін «победобесіє»). Він о одним з основних елементів й сучасної путінської пропаганди.

Всі згадані, та низка інших компонентів радянської пропаганди у школі викликає жваве зацікавлення в студентської молоді, тому викладачам слід приділяти цій проблемі належну увагу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Т. 1. Полтава: Полтавський вісник, 1994. 190 с.
2. Лаврут О.О. Радянська школа у другій половині ХХ ст.: вимір України. Слов'янськ: Друкарський двір, 2020. 532 с.

Галик Володимир – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, проректор з науково-педагогічної роботи та інформатизації Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Галів Микола – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Гілевич Ігор – кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології Львівського національного університету імені Івана Франка.

Глібіщук Микола – кандидат історичних наук, асистент кафедри всесвітньої історії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Годя Іван – кандидат економічних наук, доцент кафедри туристичної інфраструктури та готельно-ресторанного господарства ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Гончарук Станіслав – магістрант факультету туризму та міжнародних комунікацій ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Гриник Ліля – молодший науковий співробітник науково-дослідного сектору Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Гриценко Галина – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Гуштан Тетяна – доктор економічних наук, професор кафедри технології і організації ресторанного господарства Ужгородський торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету.

Даниш Юліана – магістрант факультету туризму та міжнародних комунікацій ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дворянин Парасковія – докторантка кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри радіомовлення і телебачення Львівського національного університету імені Івана Франка.

Деркач Анастасія – курсант 4 курсу 42 взводу, факультет пожежної безпеки Черкаського інституту пожежної безпеки імені Ге-